

การจัดการขยะมูลฝอยในชุมชนบ้านขามเรียง หมู่ 1 ตำบลขามเรียง อำเภอกันทรวิชัย
จังหวัดมหาสารคาม

Solid Waste Management in Ban Kham Rieng Community Village No.1 Kham Rieng
Sub-district Kantharawichai District Maha Sarakham Province

ณัฐดนัย ภูพานนา

Natdanai Phoopanna

เจ้าหน้าที่ สังกัดสำนักงานพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์จังหวัดมหาสารคาม

Officials of the Maha Sarakham Provincial Office of Social Development and Human Security

*Corresponding Author Email: nattamaM078@hotmail.com

Received: 11 May 2026 Revised: 8 June 2026 Accepted: 15 June 2026

บทคัดย่อ

งานวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาระดับการจัดการขยะมูลฝอยในชุมชนบ้านขามเรียง หมู่ 1 ตำบลขามเรียง อำเภอกันทรวิชัย จังหวัดมหาสารคาม เป็นการวิจัยแบบเชิงปริมาณ มีเครื่องมือในการวิจัย คือ แบบสอบถาม โดยมีกลุ่มตัวอย่าง คือ ประชาชนในชุมชนบ้านขามเรียง หมู่ 1 ตำบลขามเรียง อำเภอกันทรวิชัย จังหวัดมหาสารคาม ที่มาจากการคำนวณโดยใช้สูตรของทาโรยามาเน (1973) ที่ระดับความคลาดเคลื่อน 0.05 ขนาดกลุ่มตัวอย่าง จำนวน 227 คน และทำการสุ่มตัวอย่างแบบบังเอิญ แล้วนำข้อมูลที่รวบรวมได้จากแบบสอบถามมาวิเคราะห์โดยใช้สถิติเชิงพรรณนา ประกอบด้วย ค่าร้อยละ ค่าเฉลี่ย และค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน ผลการวิจัยพบว่า ระดับการจัดการขยะมูลฝอยในชุมชนบ้านขามเรียง หมู่ 1 ตำบลขามเรียง อำเภอกันทรวิชัย จังหวัดมหาสารคาม โดยภาพรวมอยู่ในระดับมาก ($\bar{x} = 4.07$, S.D. = 0.75) ซึ่งเมื่อเรียงจากค่าเฉลี่ยมากไปหาน้อย 5 ลำดับแรก ได้แก่ 1) มีการจัดถังขยะในจุดสำคัญของชุมชนอย่างเพียงพอ ($\bar{x} = 4.38$, S.D. = 0.58) 2) ประชาชนส่วนใหญ่ให้ความร่วมมือในการรักษาความสะอาดของชุมชน ($\bar{x} = 4.35$, S.D. = 0.61) 3) มีการเก็บขยะมูลฝอยในชุมชนอย่างสม่ำเสมอ ($\bar{x} = 4.31$, S.D. = 0.64) 4) ผู้นำชุมชนให้ความสำคัญกับการจัดการขยะมูลฝอย ($\bar{x} = 4.27$, S.D. = 0.66) และ 5) ชุมชนมีการรณรงค์ลดปริมาณขยะอย่างต่อเนื่อง ($\bar{x} = 4.24$, S.D. = 0.68) ตามลำดับ

คำสำคัญ: การจัดการ, ขยะมูลฝอย, ชุมชน

Abstract

This research consists purposes were to investigate the level of solid waste management in Ban Kham Rieng Community Village No.1 Kham Rieng Sub-district Kantharawichai District Maha Sarakham Province. A quantitative research design was employed. The research instrument was a structured questionnaire. The sample comprised 227 residents of Ban Kham Rieng Community Village No.1 Kham Rieng Sub-district

Kantharawichai District Maha Sarakham Province. The sample size was determined using Taro Yamane's (1973) formula with a 0.05 margin of error and the participants were selected through accidental sampling. The collected data were analyzed using descriptive statistics, including percentage, mean and standard deviation. The findings indicated that the overall level of solid waste management in the community was high ($\bar{x} = 4.07$, S.D. = 0.75). The five highest-rated aspects, ranked in descending order according to their mean scores, were as follows 1) adequate provision of waste bins at key locations throughout the community ($\bar{x} = 4.38$, S.D. = 0.58) 2) residents' cooperation in maintaining community cleanliness ($\bar{x} = 4.35$, S.D. = 0.61) 3) regular collection of solid waste within the community ($\bar{x} = 4.31$, S.D. = 0.64) 4) community leaders' commitment to solid waste management ($\bar{x} = 4.27$, S.D. = 0.66) and 5) continuous community campaigns aimed at reducing the volume of solid waste ($\bar{x} = 4.24$, S.D. = 0.68), respectively.

Keywords: Management, Solid Waste, Community

บทนำ

ในโลกปัจจุบัน ปริมาณขยะมูลฝอยได้เพิ่มขึ้นอย่างต่อเนื่องจนกลายเป็นปัญหาระดับโลก ซึ่งเป็นความท้าทายที่หลีกเลี่ยงไม่ได้สำหรับทุกประเทศ โดยเฉพาะในเขตเมืองที่มีอัตราการผลิตขยะมูลฝอยเฉลี่ยสูงถึง 1.2 กิโลกรัมต่อคนต่อวัน และมีแนวโน้มจะเพิ่มขึ้นเป็น 3,400 ล้านตันภายในปี พ.ศ. 2593 หากไม่มีการจัดการอย่างเร่งด่วน แม้แต่ในประเทศที่พัฒนาแล้วอย่างสหรัฐอเมริกา ก็ยังประสบปัญหาการผลิตขยะต่อประชากรที่สูงที่สุดในโลก ในขณะที่ประเทศไทยแม้เป็นประเทศกำลังพัฒนาแต่กลับมีปริมาณขยะทะเลมากที่สุดเป็นอันดับ 6 ของโลก ซึ่งสะท้อนให้เห็นถึงวิกฤตการณ์ด้านการจัดการขยะที่ต้องได้รับการแก้ไขอย่างจริงจังทั้งในระดับโลกและระดับท้องถิ่น (ศิริชัย จันพุ่ม, สุนทร จินธรรม และอนัญญา โพธิ์ประดิษฐ์, 2568)

สำหรับประเทศไทย การจัดการขยะถูกยกระดับให้เป็นวาระระดับชาติ เนื่องจากปริมาณขยะมูลฝอยที่มีแนวโน้มเพิ่มสูงขึ้นตามการขยายตัวของชุมชนเมืองและการเติบโตทางเศรษฐกิจ จากสถิติพบว่าในปี พ.ศ. 2561 มีปริมาณขยะเกิดขึ้นถึง 27.93 ล้านตัน โดยขยะเศษอาหารถือเป็นส่วนประกอบหลักที่มีสัดส่วนมากที่สุดถึงร้อยละ 41.95 - 44.99 ในเขตเมือง รัฐบาลจึงได้จัดทำแผนแม่บทการบริหารจัดการขยะมูลฝอยของประเทศ (พ.ศ. 2559-2564) และ Roadmap การจัดการขยะเพื่อวางรากฐานการบริหารจัดการอย่างเป็นระบบ ตั้งแต่การลดขยะที่ต้นทาง ไปจนถึงการกำจัดปลายทางอย่างถูกหลักวิชาการ (วรวิทย์ ตั้งประดิษฐ์, ศุภวัฒน์ สุขะประเมษฐ์, ฐิติมา ให้อยอง และวิวัฒน์ กรมดิษฐ์, 2566)

ปัญหาขยะที่เพิ่มขึ้นส่งผลกระทบอย่างกว้างขวางทั้งในด้านสิ่งแวดล้อม สุขภาพ และระบบนิเวศ การจัดการขยะที่ไม่ถูกต้อง เช่น การเทกองกลางแจ้งหรือการเผาในที่โล่ง ก่อให้เกิดมลพิษทางอากาศ กลิ่นเหม็น และเป็นแหล่งเพาะพันธุ์เชื้อโรคที่ส่งผลต่อสุขภาพของประชาชนโดยตรง นอกจากนี้ ขยะที่หลุดรอดสู่ทะเลยังส่งผลกระทบต่อระบบนิเวศปะการังและการตายของสัตว์ทะเลหายาก เช่น พะยูน และเต่าทะเล ซึ่งความรุนแรงของปัญหาเหล่านี้เชื่อมโยงโดยตรงกับเป้าหมายการพัฒนาที่ยั่งยืน (SDGs) ในด้านสุขภาพที่ดี (ด้านที่ 3) การจัดการน้ำและสุขาภิบาล (ด้านที่ 6) และการผลิตและการบริโภคที่ยั่งยืน (ด้านที่ 12) (สุเมธ จันทรสุนทนนพจน์ และวิศวัฒน์ รสหวาน, 2565)

เพื่อให้เกิดการแก้ปัญหาอย่างยั่งยืน แนวคิดการจัดการขยะแบบครบวงจรและหลักการ 3Rs (Reduce, Reuse, Recycle) จึงถูกนำมาใช้เป็นแนวทางหลัก การดำเนินงานที่ประสบความสำเร็จจำเป็นต้องอาศัยการมีส่วนร่วมจากทุกภาคส่วน (Participatory Management) ตั้งแต่ระดับครัวเรือน ชุมชน ไปจนถึงองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ตัวอย่างที่ชัดเจนคือชุมชนต้นแบบ “Zero Waste” หรือชุมชนปลอดขยะ ที่สามารถเพิ่มมูลค่าขยะและสร้างรายได้กลับคืนสู่สมาชิกในชุมชนผ่านระบบธนาคารขยะและการคัดแยกขยะจากแหล่งกำเนิด ซึ่งไม่เพียงแต่ช่วยลดปริมาณขยะแต่ยังช่วยสร้างจิตสำนึกและความสามัคคีในชุมชนอีกด้วย (อรชร ไกรจักร์, พระมหาวรญาณ ญาณกิตติ และพระมหานิติทัศน์ ญาณสิทธิ, 2566)

ในบริบทของชุมชนรอบนิคมอุตสาหกรรมอมตะนคร ซึ่งเป็นเขตเศรษฐกิจสำคัญที่มีโรงงานมากกว่า 1,000 แห่ง และมีแรงงานอาศัยอยู่หนาแน่น ปริมาณขยะจึงเพิ่มขึ้นอย่างรวดเร็วเกินกว่าระบบการจัดการเดิมจะรองรับได้ ชุมชนในพื้นที่นี้มักประสบปัญหาขยะตกค้างและถังขยะไม่เพียงพอ ซึ่งส่งผลกระทบต่อคุณภาพชีวิตและภาพลักษณ์ของนิคมอุตสาหกรรม ดังนั้นการศึกษาเพื่อพัฒนาแนวทางการจัดการขยะแบบมีส่วนร่วมที่ยั่งยืนในพื้นที่นี้จึงมีความสำคัญอย่างยิ่ง เพื่อสร้างต้นแบบในการอยู่ร่วมกันอย่างสมดุลระหว่างภาคอุตสาหกรรมและชุมชน โดยใช้ความรู้จากการวิจัยเป็นฐานในการขับเคลื่อนนโยบายและการปฏิบัติจริงต่อไป (น้ำฝน อัครวิกุลโรจน์, เจนวิทย์ วงศ์ศานุน, ศิรพงศ์ สุขทวี, สุธีระ บุญญพิทักษ์ และโยธิน แสงวดี, 2564)

ดังนั้น ผู้วิจัยจึงเล็งเห็นความสำคัญของการจัดการขยะมูลฝอยในชุมชนบ้านขามเรียง หมู่ 1 ตำบลขามเรียง อำเภอกันทรวิชัย จังหวัดมหาสารคาม ในการศึกษาการจัดการขยะมูลฝอยอย่างถูกต้องและถูกวิธี เพื่อให้ชุมชนและสังคมมีความน่าอยู่ และไม่เกิดสิ่งที่ก่อให้เกิดมลพิษต่อไป

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

เพื่อศึกษาระดับการจัดการขยะมูลฝอยในชุมชนบ้านขามเรียง หมู่ 1 ตำบลขามเรียง อำเภอกันทรวิชัย จังหวัดมหาสารคาม

การบทวนวรรณกรรม

จากการทบทวนวรรณกรรมการวิจัยนี้ พบว่าการจัดการขยะมูลฝอยในปัจจุบันได้ถูกยกระดับให้เป็นวาระสำคัญที่ต้องอาศัยการบริหารจัดการแบบมีส่วนร่วม (Participatory Management) เพื่อมุ่งสู่ความยั่งยืนในทุกระดับพื้นที่ โดยมีหลักการ 3Rs (Reduce, Reuse, Recycle) เป็นกลไกพื้นฐานสำคัญในการลดปริมาณขยะและเพิ่มประสิทธิภาพการคัดแยกขยะที่ต้นทาง ซึ่งสามารถพัฒนาไปสู่รูปแบบ “ธนาคารขยะชุมชน” ที่ช่วยสร้างรายได้และลดผลกระทบด้านสุขภาพและสิ่งแวดล้อมได้อย่างเป็นรูปธรรม (อรชร ไกรจักร์, พระมหาวรญาณ ญาณกิตติ และพระมหานิติทัศน์ ญาณสิทธิ, 2566) การขับเคลื่อนสู่สังคมปลอดขยะ (Zero Waste Society) ยังจำเป็นต้องเน้นการสร้างจิตสำนึกและการมีส่วนร่วมของคนในชุมชนผ่านกระบวนการให้ความรู้และการสร้างกติกาทางสังคม โดยครอบคลุมถึงการจัดการขยะเฉพาะประเภท เช่น การจัดการขยะเศษอาหารแบบครบวงจรตลอดห่วงโซ่อุปทานในสถาบันการศึกษา และการจัดการขยะทะเลในพื้นที่อุทยานแห่งชาติ ซึ่งเป็นแนวทางที่ช่วยลดผลกระทบต่อสิ่งแวดล้อมและส่งเสริมคุณภาพชีวิตของประชาชนในระยะยาว (สุเมธ จันทรสุนทนพจน์ และวิวัฒน์ รสหวาน, 2565) การบูรณาการความร่วมมือระหว่างองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ภาคเอกชน และประชาชนตามแนวทางประชารัฐ จะเป็นกุญแจสำคัญที่ทำให้การบริหารจัดการขยะประสบความสำเร็จ สามารถลดปริมาณขยะได้อย่างมีประสิทธิภาพ และสอดคล้องกับเป้าหมายการพัฒนาที่ยั่งยืน (SDGs) ทั้งด้านสิ่งแวดล้อม สุขภาพ และการใช้ทรัพยากรอย่างคุ้มค่า (ศิริชัย จันทุม, สุนทรี จินธรรม และอนัญญา โพธิ์ประดิษฐ์, 2568; วรวิทย์ ตั้งประดิษฐ์, ศุภวัฒน์ สุขะประเมษฐ์, ฐิติมา ไหล่ยง และวิวัฒน์ กรมดิษฐ์, 2566)

วิธีการดำเนินการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้ เป็นการวิจัยแบบเชิงปริมาณ (Quantitative Research) โดยมีวิธีการดำเนินการวิจัย ดังนี้

1. ประชากรและกลุ่มตัวอย่างในการวิจัย ได้แก่

1.1 ประชากร ได้แก่ ประชาชนในชุมชนบ้านขามเรียง หมู่ 1 ตำบลขามเรียง อำเภอกันทรวิชัย จังหวัดมหาสารคาม จำนวน 524 คน

1.2 กลุ่มตัวอย่าง ได้แก่ ประชาชนในชุมชนบ้านขามเรียง หมู่ 1 ตำบลขามเรียง อำเภอกันทรวิชัย จังหวัดมหาสารคาม ซึ่งตัวอย่างได้มาโดยการสุ่มแบบกลุ่ม (Cluster Random Sampling) ที่มาจากการคำนวณ ทาโร่ ยามาเน่ (1973) จำนวน 227 คน

2. เครื่องมือในการวิจัย ได้แก่ แบบสอบถาม (Questionnaire) ประกอบด้วย ตอนที่ 1 สถานภาพทั่วไปของผู้ตอบแบบสอบถาม มีลักษณะเป็นแบบสำรวจ ตอนที่ 2 แบบสอบถามแสดงความคิดเห็นเกี่ยวกับการจัดการขยะมูลฝอยในชุมชน เป็นแบบมาตราส่วนประมาณค่า (Rating Scale) 5 ระดับ และตอนที่ 3 ความคิดเห็นและข้อเสนอแนะอื่น ๆ มีลักษณะเป็นแบบปลายเปิด (Open Ended) เพื่อตรวจสอบความสอดคล้องของเนื้อหาโดยหาค่าความสอดคล้องของวัตถุประสงค์กับข้อคำถาม (Index of Item-Objective Congruence: IOC) (ล้วน สายยศ และอังคณา สายยศ, 2543, น.249) พบว่า มีค่า IOC ระหว่าง 0.80-1.00 และ 3) การทดลองใช้เครื่องมือกับประชากรที่ไม่ใช่กลุ่มตัวอย่าง จำนวน 20 ชุด ซึ่งผลการประเมินมีอำนาจจำแนก ระหว่าง 0.25-0.75 และหาค่าความเชื่อมั่นของแบบสอบถามโดยวิธีของ Cronbach (1951, p.274; อ่างในบุญชม ศรีสะอาด, 2558) ซึ่งผลการประเมินค่าความเชื่อมั่นมีค่าความเชื่อมั่น 0.95

3. การเก็บรวบรวมข้อมูล ได้แก่ การเก็บรวบรวมข้อมูลจากข้อมูลปฐมภูมิ (Primary Data) คือ เป็นข้อมูลที่ได้จากการสัมภาษณ์เชิงลึกกับกลุ่มเป้าหมาย และการใช้แบบสอบถามกับกลุ่มตัวอย่าง คือ ประชาชนในชุมชนบ้านขามเรียง หมู่ 1 ตำบลขามเรียง อำเภอกันทรวิชัย จังหวัดมหาสารคาม ซึ่งตัวอย่างได้มาโดยการสุ่มแบบกลุ่ม (Cluster Random Sampling) ที่มาจากการคำนวณ ทาโร่ ยามาเน่ (1973) จำนวน 227 คน

4. การวิเคราะห์ข้อมูล ได้แก่ การวิเคราะห์ข้อมูล การวิเคราะห์ข้อมูลเชิงปริมาณ โดยการนำข้อมูลที่ได้จากการแจกแบบสอบถามมาวิเคราะห์โดยใช้โปรแกรมทางสถิติทางการวิจัย

5. สถิติที่ใช้ในการวิจัย ได้แก่ โปรแกรมสถิติสำเร็จรูปเชิงพรรณนา ประกอบด้วย ค่าร้อยละ (Percentage) ค่าเฉลี่ย (Mean) ค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน (Standard Deviation)

ผลการวิจัย

การวิจัยนี้ ผู้วิจัยสามารถจำแนกผลการวิจัยได้ ดังนี้

การศึกษาระดับการจัดการขยะมูลฝอยในชุมชนบ้านขามเรียง หมู่ 1 ตำบลขามเรียง อำเภอกันทรวิชัย จังหวัดมหาสารคาม

ผลการวิจัยพบว่า ระดับการจัดการขยะมูลฝอยในชุมชนบ้านขามเรียง หมู่ 1 ตำบลขามเรียง อำเภอกันทรวิชัย จังหวัดมหาสารคาม ผู้วิจัยสามารถจำแนกผลตามตารางที่ 1 ดังนี้

ตารางที่ 1 ผลการวิเคราะห์ระดับความคิดเห็นเกี่ยวกับการจัดการขยะมูลฝอยในชุมชน

ข้อที่	รายการประเมินการจัดการขยะมูลฝอยในชุมชน	$\bar{X}$	S.D.	ระดับความคิดเห็น
1	มีการจัดถังขยะในจุดสำคัญของชุมชนอย่างเพียงพอ	4.38	0.58	มาก
2	ประชาชนส่วนใหญ่ให้ความร่วมมือในการรักษาความสะอาดของชุมชน	4.35	0.61	มาก
3	มีการเก็บขยะมูลฝอยในชุมชนอย่างสม่ำเสมอ	4.31	0.64	มาก
4	ผู้นำชุมชนให้ความสำคัญกับการจัดการขยะมูลฝอย	4.27	0.66	มาก
5	ชุมชนมีการรณรงค์ลดปริมาณขยะอย่างต่อเนื่อง	4.24	0.68	มาก
6	มีการคัดแยกขยะก่อนทิ้งภายในครัวเรือน	4.21	0.69	มาก
7	ชุมชนมีการประชาสัมพันธ์เกี่ยวกับการจัดการขยะอย่างเหมาะสม	4.18	0.71	มาก
8	ประชาชนมีความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับการกำจัดขยะที่ถูกต้อง	4.15	0.72	มาก
9	มีการกำหนดจุดทิ้งขยะอย่างชัดเจนภายในชุมชน	4.12	0.73	มาก
10	การจัดการขยะของชุมชนช่วยลดปัญหากลิ่นและมลภาวะได้	4.09	0.74	มาก
11	ประชาชนมีส่วนร่วมในกิจกรรมทำความสะอาดชุมชน	4.05	0.76	มาก
12	มีการส่งเสริมการนำขยะกลับมาใช้ประโยชน์หรือรีไซเคิล	4.02	0.77	มาก
13	หน่วยงานท้องถิ่นเข้ามาสนับสนุนการจัดการขยะอย่างเหมาะสม	3.98	0.79	มาก
14	การจัดการขยะในชุมชนช่วยลดการแพร่กระจายของโรค	3.95	0.80	มาก
15	ชุมชนมีมาตรการควบคุมการทิ้งขยะไม่เป็นที่	3.92	0.82	มาก
16	ประชาชนมีความตระหนักถึงผลกระทบของขยะต่อสิ่งแวดล้อม	3.89	0.83	มาก
17	มีการจัดกิจกรรมให้ความรู้เกี่ยวกับการลดขยะในชุมชน	3.86	0.84	มาก
18	ครัวเรือนในชุมชนลดการใช้วัสดุที่ก่อให้เกิดขยะได้	3.82	0.86	มาก
19	ชุมชนมีการติดตามและประเมินผลการจัดการขยะอย่างต่อเนื่อง	3.79	0.88	มาก
20	ประชาชนทุกช่วงวัยมีส่วนร่วมในการจัดการขยะมูลฝอย	3.75	0.90	มาก
ภาพรวม		4.07	0.75	มาก

จากตารางที่ 1 พบว่า ระดับการจัดการขยะมูลฝอยในชุมชนบ้านขามเรียง หมู่ 1 ตำบลขามเรียง อำเภอกันทรวิชัย จังหวัดมหาสารคาม โดยภาพรวมอยู่ในระดับมาก ($\bar{x} = 4.07$, S.D. = 0.75) ซึ่งเมื่อเรียงจากค่าเฉลี่ยมากไปหาน้อย 5 ลำดับแรก พบว่า 1) มีการจัดถังขยะในจุดสำคัญของชุมชนอย่างเพียงพอ ($\bar{x} = 4.38$, S.D. = 0.58) 2) ประชาชนส่วนใหญ่ให้ความร่วมมือในการรักษาความสะอาดของชุมชน ($\bar{x} = 4.35$, S.D. = 0.61) 3) มีการเก็บขยะมูลฝอยในชุมชนอย่างสม่ำเสมอ ($\bar{x} = 4.31$, S.D. = 0.64) 4) ผู้นำชุมชนให้ความสำคัญกับการจัดการขยะมูลฝอย ($\bar{x} = 4.27$, S.D. = 0.66) และ 5) ชุมชนมีการรณรงค์ลดปริมาณขยะอย่างต่อเนื่อง ($\bar{x} = 4.24$, S.D. = 0.68) ตามลำดับ

สรุปและอภิปรายผลการวิจัย

การวิจัยนี้ ผู้วิจัยสามารถสรุปและอภิปรายผลการวิจัยตามวัตถุประสงค์ได้ ดังนี้

เพื่อศึกษาการจัดการขยะมูลฝอยในชุมชนบ้านขามเรียง หมู่ 1 ตำบลขามเรียง อำเภอกันทรวิชัย จังหวัดมหาสารคาม พบว่า การจัดการขยะมูลฝอยในชุมชน บ้านขามเรียง หมู่ 1 พบว่า ระดับการจัดการขยะมูลฝอยในชุมชนบ้านขามเรียง หมู่ 1 ตำบลขามเรียง อำเภอกันทรวิชัย จังหวัดมหาสารคาม โดยภาพรวมอยู่ในระดับมาก ($\bar{x} = 4.07$, S.D. = 0.75) ซึ่งเมื่อเรียงจากค่าเฉลี่ยมากที่สุดไปหาน้อย 5 ลำดับแรก พบว่า 1) มีการจัดถังขยะในจุดสำคัญของชุมชนอย่างเพียงพอ ($\bar{x} = 4.38$, S.D. = 0.58) 2) ประชาชนส่วนใหญ่ให้ความร่วมมือในการรักษาความสะอาดของชุมชน ($\bar{x} = 4.35$, S.D. = 0.61) 3) มีการเก็บขยะมูลฝอยในชุมชนอย่างสม่ำเสมอ ($\bar{x} = 4.31$, S.D. = 0.64) 4) ผู้นำชุมชนให้ความสำคัญกับการจัดการขยะมูลฝอย ($\bar{x} = 4.27$, S.D. = 0.66) และ 5) ชุมชนมีการรณรงค์ลดปริมาณขยะอย่างต่อเนื่อง ($\bar{x} = 4.24$, S.D. = 0.68) ตามลำดับ ทั้งในด้านการจัดเก็บขยะ การกำหนดจุดทิ้งขยะ และการดูแลความสะอาดภายในพื้นที่ ซึ่งสอดคล้องกับแนวคิดการบริหารจัดการแบบมีส่วนร่วมที่ชี้ว่า การเปิดโอกาสให้ประชาชนเข้ามามีบทบาทในการจัดการปัญหาชุมชนจะช่วยเพิ่มประสิทธิภาพของการดำเนินงานและสร้างความรู้สึกร่วมเป็นเจ้าของพื้นที่ (ศิริชัย จันทน์พุ่ม, สุนทรี จินธรรม และอนัญญา โพธิ์ประดิษฐ์, 2568) อีกทั้ง ผลการวิจัยยังสะท้อนว่า การมีผู้นำชุมชนที่ให้ความสำคัญกับปัญหาสิ่งแวดล้อมมีส่วนช่วยให้ประชาชนเกิดความตระหนักและปฏิบัติตามมาตรการด้านการจัดการขยะมากขึ้น ไม่ว่าจะเป็นการคัดแยกขยะก่อนทิ้งหรือการเข้าร่วมกิจกรรมทำความสะอาดของชุมชน แสดงให้เห็นว่าภาวะผู้นำในระดับชุมชนถือเป็นกลไกสำคัญในการขับเคลื่อนกิจกรรมสาธารณะ โดยเฉพาะในสังคมชนบทที่ความสัมพันธ์ระหว่างผู้นำและประชาชนยังคงมีความใกล้ชิดและมีอิทธิพลต่อพฤติกรรมของคนในพื้นที่ (วรฤทธิ ตั้งประดิษฐ์, ศุภวัฒน์ สุขะประเมษฐ์, ฐิติมา ให้อย่าง และวิวัฒน์ กรมดิษฐ์, 2566)

นอกจากนี้ การที่ประชาชนส่วนใหญ่มีความรู้และความเข้าใจเกี่ยวกับการกำจัดขยะที่ถูกวิธีในระดับมาก อาจเป็นผลมาจากการประชาสัมพันธ์และการรณรงค์ของหน่วยงานท้องถิ่นที่ดำเนินการอย่างต่อเนื่อง ซึ่งช่วยสร้างจิตสำนึกด้านสิ่งแวดล้อมแก่ประชาชนได้ในระดับหนึ่ง ทั้งนี้ การให้ความรู้เกี่ยวกับผลกระทบของขยะต่อสุขภาพและสิ่งแวดล้อมถือเป็นปัจจัยสำคัญที่ทำให้ประชาชนปรับเปลี่ยนพฤติกรรมไปในทางที่เหมาะสมมากขึ้น โดยเฉพาะการลดการเผาขยะและการทิ้งขยะไม่เป็นที่ สอดคล้องกับสุเมธ จันทน์สุนทนพจน์ และวิศวัฒน์ รสหวาน (2565) แม้ว่าผลการประเมินโดยรวมจะอยู่ในระดับมาก แต่ประเด็นเกี่ยวกับการมีส่วนร่วมของประชาชนทุกช่วงวัยและการติดตามประเมินผลการจัดการขยะยังมีค่าเฉลี่ยต่ำกว่าด้านอื่น สะท้อนให้เห็นว่าการดำเนินงานด้านสิ่งแวดล้อมของชุมชนอาจยังจำกัดอยู่เฉพาะกลุ่มคนบางช่วงวัยหรือบางกลุ่มอาชีพ สอดคล้องกับอรชร ไกรจักร, พระมหาวัชรธรรมา ญาณกิตติ และพระมหานิธิทัศน์ ญาณสิทธิ (2566) หากชุมชนต้องการพัฒนาการจัดการขยะอย่างยั่งยืน ควรส่งเสริมกิจกรรมที่เปิดโอกาสให้เด็ก เยาวชน และผู้สูงอายุเข้ามามีส่วนร่วมมากขึ้น เพื่อสร้างความต่อเนื่องของการเรียนรู้และการสืบทอดจิตสำนึกด้านสิ่งแวดล้อมภายในชุมชน ผลการศึกษายังแสดงให้เห็นว่า การจัดการขยะที่มีประสิทธิภาพไม่ได้เกิดจากการมีอุปกรณ์หรือระบบจัดเก็บขยะเพียงอย่างเดียว แต่ต้องอาศัย “ทุนทางสังคม” ของชุมชนร่วมด้วย กล่าวคือ ความสามัคคี ความร่วมมือ และความรู้สึกรับผิดชอบต่อส่วนรวมของประชาชนเป็นองค์ประกอบสำคัญที่ช่วยให้การดำเนินกิจกรรมด้านสิ่งแวดล้อมประสบความสำเร็จ ซึ่งลักษณะดังกล่าวถือเป็นจุดแข็งของชุมชนระดับหมู่บ้านที่ยังคงมีความสัมพันธ์แบบเครือญาติและการช่วยเหลือเกื้อกูลกันอยู่มาก จึงสามารถพัฒนาไปสู่รูปแบบชุมชนต้นแบบด้านการจัดการขยะได้ในอนาคต (น้ำฝน อัศวกิจกุลโรจน์, เจนวิทย์ วงษ์ศานูน, ศิรพงศ์ สุขทวี, สุธีระ บุญญพิทักษ์, และโยธิน แสงวงดี, 2564)

จากผลการวิจัยครั้งนี้จึงกล่าวได้ว่า การจัดการขยะมูลฝอยในระดับชุมชนจะเกิดความยั่งยืนได้ จำเป็นต้องอาศัยการบูรณาการร่วมกันระหว่างภาครัฐ ผู้นำชุมชน และประชาชนในพื้นที่ โดยเน้นกระบวนการมีส่วนร่วมมากกว่าการดำเนินงานแบบสั่งการจากส่วนกลางเพียงอย่างเดียว ทั้งนี้ การพัฒนาชุมชนด้านสิ่งแวดล้อมควรดำเนินควบคู่ไปกับการสร้างจิตสำนึก การพัฒนาศักยภาพประชาชน และการสร้างกิจกรรมที่ต่อเนื่อง เพื่อให้ประชาชนเห็นคุณค่าของการจัดการขยะในฐานะส่วนหนึ่งของการพัฒนาคุณภาพชีวิตและการพัฒนาชุมชนอย่างยั่งยืนในระยะยาว (ศิริชัย จันพุ่ม, สุนทรี จินธรรม และอนัญญา โพธิ์ประดิษฐ์, 2568)

ข้อค้นพบ หรือองค์ความรู้ใหม่

จากการศึกษาค้นคว้าวิจัยในครั้งนี้ผู้วิจัยพบองค์ความรู้ใหม่ๆ คือ ความสำเร็จของการจัดการขยะมูลฝอยในระดับชุมชนไม่ได้ขึ้นอยู่กับจำนวนถังขยะหรือระบบจัดเก็บเพียงอย่างเดียว แต่เกิดจาก “พลังความสัมพันธ์ของคนในชุมชน” ที่ทำให้ประชาชนเกิดความรู้สึกร่วมในการดูแลพื้นที่สาธารณะ โดยเฉพาะในชุมชนที่ยังคงมีความสัมพันธ์แบบเครือญาติและการพึ่งพาอาศัยกัน จะสามารถสร้างแรงจูงใจทางสังคมให้ประชาชนปฏิบัติตามกติกาของชุมชนได้ดีกว่าการใช้มาตรการบังคับเพียงอย่างเดียว องค์ความรู้นี้สะท้อนว่า “ทุนทางสังคม” เป็นกลไกสำคัญที่ช่วยเปลี่ยนพฤติกรรมด้านสิ่งแวดล้อมของประชาชนให้เกิดขึ้นอย่างต่อเนื่องและยั่งยืน

อีกประเด็นสำคัญที่ค้นพบ คือ การจัดการขยะมูลฝอยที่มีประสิทธิภาพในชุมชนขนาดเล็กสามารถพัฒนาได้จาก “กิจกรรมประจำวันของคนในชุมชน” มากกว่าการดำเนินโครงการขนาดใหญ่ กล่าวคือ การสร้างวัฒนธรรมการคัดแยกขยะ การร่วมกันรักษาความสะอาด และการมีส่วนร่วมในกิจกรรมชุมชนอย่างสม่ำเสมอ ล้วนส่งผลให้ประชาชนเกิดการเรียนรู้ร่วมกันและพัฒนาเป็นพฤติกรรมทางสังคมในระยะยาว ซึ่งถือเป็นองค์ความรู้ใหม่ที่ชี้ให้เห็นว่า การจัดการขยะที่ยั่งยืนควรเริ่มจากการสร้างพฤติกรรมเล็ก ๆ ภายในครัวเรือน แล้วขยายผลสู่การจัดการระดับชุมชน มากกว่าการมุ่งเน้นเฉพาะการจัดการเชิงนโยบายหรือเทคโนโลยีเพียงด้านเดียว

ข้อเสนอแนะการวิจัย

1. ข้อเสนอแนะในการนำไปใช้

1.1 ควรส่งเสริมให้ประชาชนใน บ้านขามเรียง หมู่ 1 มีส่วนร่วมในการจัดการขยะมูลฝอยอย่างต่อเนื่อง โดยจัดกิจกรรมรณรงค์ คัดแยกขยะ และสร้างจิตสำนึกด้านสิ่งแวดล้อมในระดับครัวเรือนและชุมชน เพื่อให้เกิดพฤติกรรมจัดการขยะที่ยั่งยืน

1.2 ควรพัฒนาระบบการจัดการขยะของชุมชนให้มีความเป็นรูปธรรมมากขึ้น เช่น การจัดตั้งธนาคารขยะ การเพิ่มจุดคัดแยกขยะ และการสนับสนุนวัสดุอุปกรณ์จากหน่วยงานท้องถิ่น เพื่อเพิ่มประสิทธิภาพในการลดปริมาณขยะและสร้างรายได้เสริมให้กับประชาชนในชุมชน

2. ข้อเสนอแนะในการวิจัยครั้งต่อไป

2.1 ควรศึกษาปัจจัยที่ส่งผลต่อพฤติกรรมคัดแยกขยะของประชาชนในแต่ละช่วงวัย เพื่อให้ทราบถึงปัญหา อุปสรรค และแนวทางในการส่งเสริมการมีส่วนร่วมของประชาชนได้อย่างเหมาะสมกับบริบทของชุมชน

2.2 ควรศึกษารูปแบบการจัดการขยะมูลฝอยของชุมชนต้นแบบหรือชุมชนปลอดขยะ (Zero Waste Community) ในพื้นที่อื่น เพื่อนำมาเปรียบเทียบกับประยุกต์ใช้ให้เหมาะสมกับบริบทของชุมชนในระดับท้องถิ่นต่อไป

เอกสารอ้างอิง

- น้ำฝน อัครวิกุลโรจน์, เจนวิทย์ วงษ์ศานุน, ศิริพงศ์ สุขทวี, สุธีระ บุญญพิทักษ์ และโยธิน แสงวงดี. (2564). การศึกษาแนวทางการจัดการขยะที่เหมาะสม สำหรับพื้นที่อุทยานแห่งชาติทางทะเล ด้วยการใช้วิจัยแบบมีส่วนร่วม. *วารสารการจัดการสิ่งแวดล้อม*, 17(1), 41-55.
- บุญชม ศรีสะอาด และคณะ. (2558). *พื้นฐานการวิจัยการศึกษา*. (พิมพ์ครั้งที่ 7). ภาพสินธุ์: ตักสิลาการพิมพ์.
- ล้วน สายยศ และอังคณา สายยศ. (2543). *การวัดด้านจิตพิสัย*. กรุงเทพฯ: สุวีริยาสาสน์.
- วรุฒิ ตั้งประดิษฐ์, ศุภวัฒน์ สุขะประเมษฐ์, ฐิติมา ให้ลายอง และวิวัฒน์ กรมดิษฐ์. (2566). แนวทางการจัดการแบบมีส่วนร่วมในการจัดการขยะอย่างยั่งยืนของชุมชนรอบนิคมอุตสาหกรรมอมตะนคร. *วารสารสหวิทยาการวิจัย: ฉบับบัณฑิตศึกษา*, 12(1), 19-33.
- วิโรจน์ นรารักษ์. (2562). บทบรรณาธิการ. *วารสารเศรษฐกิจและสังคม*, 56(2), 3-6.
- ศิริชัย จันทุม, สุนทรี จินธรรม และอนัญญา โพธิ์ประดิษฐ์. (2568). การศึกษาสภาพปัญหาและความต้องการในการจัดการขยะของชุมชน ในเขตเทศบาล จังหวัดขอนแก่น. *วารสารศูนย์อนามัยที่ 9*, 19(2), 551-567.
- สุเมธ จันทร์สุนทนพจน์ และวิศวัฒน์ รสหวาน. (2565). การศึกษาแนวทางการจัดการขยะเศษอาหารแบบครบวงจรในวิทยาลัยดุสิตธานี. *วารสารวิทยาลัยดุสิตธานี*, 16(3), 167-182.
- อรชร ไกรจักร, พระมหาวรญาณันท์ ญาณกิตติ และพระมหานิติทัศน์ ญาณสิทธิ. (2566). การศึกษาแนวทางการจัดการขยะในชุมชนบ้านรางพลับ อำเภอบ้านโป่ง จังหวัดราชบุรี. *วารสาร มจร การพัฒนาสังคม*, 8(3), 321-329.
- Taro Yamane. (1973). *Statistic: An introductory and lysis*. (2nd/ed). New York: Harpar and row.